

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА

Семененко Людмила Миколаївна

УДК: 378.11

**ЦІННІСНО-СМИСЛОВА ДЕТЕРМІНАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ**

09.00.10 - філософія освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціології, управління та євроінтеграції Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор

Бех Володимир Павлович,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова, перший проректор

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор

Скотна Надія Володимирівна,
Дрогобицький педагогічний
університет ім. Івана Франка,
декан соціально-гуманітарного факультету

кандидат філософських наук

Гальперіна Вікторія Олегівна,
Секретаріат Урядового уповноваженого
у справах Європейського суду
з прав людини Міністерства юстиції України,
головний спеціаліст

Провідна установа: Інститут вищої освіти АПН України,

відділ соціальних проблем вищої освіти та виховання
студентської молоді, м. Київ

Захист відбудеться 6 червня 2007 року о 14.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.13 Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий “_3_” _____ травня _____ 2007 року.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

.....Б.К.Матюшко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження полягає у визнанні освіти як головного імперативу розвитку інформаційного суспільства, що часується з Майбутнього, а модернізацію управління навчальним закладом – як неодмінну практичну складову системного забезпечення подальшого нарощування якості й індивідуалізації навчально-виховного процесу. Переосмислення детермінації управління навчальним закладом викликає докорінна зміна на початку XXI століття ціннісно-сислової основи нашого буття, що з одного боку, пов'язана з оновленням соціального світу, а з іншого, – з трансформацією безпосередньо цінностей українського суспільства, прагненням його вступити у освітній простір Об'єднаної Європи. Актуальність даної проблеми зростає з посиленням ризику освітян стати об'єктом тотального маніпулювання.

Зокрема галузь управління соціальними процесами швидко оновлюється. По-перше, управління одночасно глобалізується і модифікується. На перший план виходять аспекти демократизації і лібералізації, що вплинуть на зміну технократизму й тоталітаризму; по-друге, ускладнюється структура цього явища, до якого входить багато взаємодіючих видів управління, що загострює необхідність створення галузевої і корпоративної систем управління; по-третє, управління в інформаційній фазі розвитку набуває дещо іншого змісту, оскільки на перший план виходять не технократичні й силові засоби управління, а ціннісно-сисловий інгредієнт, що веде до кардинального переструктурування мотивації поведінки людини й перегляду системи її стимулювання.

В Україні управління освітньою сферою не склалося як специфічна діяльність, що характеризується власними організаційними механізмами і процесами; слабо розвиненою є психологія управління; не з'явилися й кваліфіковані управлінці-менеджери освітніх систем; відсутня теоретико-методологічна модель макрорівня управління освітою, як цілісною структурою.

Отже, ціннісно-сислова детермінація управління навчальним закладом обов'язково має стати предметом спеціального аналізу дослідників освіти, оскільки це відповідає провідним тенденціям саморозгортання сучасних соціальних систем – навчальним закладам – і модернізації системи управління, а також специфіці становлення нової особистості, що вимушена навчатися і працювати в інформаційній цивілізації.

Ступінь наукової розробки проблеми ціннісно-сислової детермінації управління навчальним закладом визначити достатньо проблематично, оскільки, з одного боку, її у такій постановці вона ще ніким не вивчалася, а з другого – є чимало напрацювань, що ґрунтовно висвітлюють її окремі аспекти. Сутність, зміст, функції і форма освіти аналізуються у працях – В.Андрущенка, Ю.Бабанського, В.Беха, І.Беха, В.Біблера,

Б.Бегінаса, В.Воловико, Г.Волинки, В.Галузинського, Б.Гершунського, С.Гончаренка, В.Давидова, Дж.Деланея, М.Євтух, А.Зельманова, В.Зуєва, І.Зязюна, І.Кантора, К.Корсака, М.Кларіна, Г.Клімова, Л.Когана, В.Кудіна, С.Косолапова, В.Лутай, Ф.Марієт, М.Михальченка, Г.Овчинникова, П.Підкасистого, І.Підласового, А.Поддьякова, В.Попова, А.Прохорова, Дж.Пьятон, В.Рузіна, С.Русова, Н.Розова, Ю.Сенько, Л.Сохань, Н.Скотної, В.Скотного, В.Турчанко, М.Фулан, М.Шелер, Ф.Шефлер, В.Шинкарук, П.Хортон, С.Ханта та ін.

Важливі результати щодо становлення та функціонування особистості окреслені в дослідженнях Т.Бауер, Н.Бернштейна, Д.Беляєва, Є.Григоренка, С.Гроффа, В.Зінченка, О.Леонтєва, Д.Леонтєва, Т.Марютіної, А.Менегетті, І.Равіч-Шербо, Й.Шванцара, Н.Хіден, Г.Югай;

- обґрунтування цінностей розглядається у працях М.Бердяєва, С.Булгакова, В.Розанова, В.Соловйова, В.Франкла, Е.Фромма, Ю.Хабермаса та П.Юркевича.

- своєрідний аксіологічний драматизм характеризує філософські роздуми М.Вебера і А.Швейцера, М.Гадамера і О.Шпенглера, Х.Ортега-і-Гассета і К.Ясперса, З.Фрейда і К.-Г.Юнга, А.Камю і Ж.-П.Сартра, А.Тойнбі і Й.Хайзінги.

- поняття цінностей розглядається представниками трансценденталізму (В.Віндельбанд, Г.Ріккерт) та культурно-історичного релятивізму (В.Дільтей, А.Тойнбі О.Шпенглер.). Соціологічну інтерпретацію цінностей здійснили Р.Дарендорф, М.Ковалевський, Т.Парсонс, П.Сорокін, Р.Шелдон, Б.Шілз.

Дослідницька література, що справила значний вплив на формування загальної ідеї, структуру і методологію дисертації, представлена роботами С.Кримського (метафізика культури); Є.Ільєнкова і М.Мамардашвілі (діалектичний метод, культурологічна герменевтика); В.Сержантова і Г.Гребенькова (вітально-аксіологічна концепція, аксіологія особистості); Г.Вижлецова, С.Пролєєва (ієрархія культури, методологія культури); А.Скрипника, А.Мілтса (особистісні екзистенціали).

- розробка питань управління освітніми закладами і соціологічного моніторингу навчально-виховного процесу знайшла відображення у працях таких дослідників, як В.Афанасьєв, В.Бакіров, Ю.Волков, Є.Головаха, Т.Кокарева, Ю.Красовський, О.Крушанов, І.Мороз, Н.Панін, І.Рісін, Л.Сохань, Ю.Тихоміров, А.Уйомов, А.Урсул та ін.

- загальні проблеми соціоінженерної діяльності відбиті у працях Н.Данакіна, В.Дудченка, Г.Нікредіна, В.Патрушева, І.Попової, В.Тарасова, В.Щербини та ін.

- різновиди технологій в управлінському процесі досліджували В.Беспалько, В.Карпов, А.Кулагін, А.Маміконов, С.Макеєв, Г.Штейн, Ф.Янушкевич та ін.

- діагностуванням і моделюванням в управлінні займаються Н.Аїтова, Г.Антонюк,

І.Бестужева-Лади, О.Брушлінського, І.Дев'ятко, Т.Дрідзе, Ю.Канигіна, Е.Орлова, В.Паніотто, Є.Суїменка, Є.Тавокіна, Ж.Тощенко, В.Хмелька, Ю.Яковенка, О.Яницького та ін.

- соціологічний аспект проблеми викладено у працях К.Адамецьки, Л. фон Берталанфі, П.Блау, О.Богданова, М.Вебера, Е.Винограя, Д.Гвішіані, Д.Морено, В.Оссовського, Т.Парсонса, О.Пригожина, В.Садовського М.Сетрова, А.Турена, В.Франчука та ін.

- управлінню освітніми організаціями присвячені праці С.Бутівценка, В.Воловича, І.Гавриленка, В.Гамаюнова, Б.Гершунського, М.Дарманського, Г.Дмитренка, О.Долженка, Г.Єльнікової, С.Жарої, В.Зайчука, Т.Зайчківської, В.Казміренко, С.Калашнікова, Л.Карамушки, М.Кириченко, В.Князева, Н.Колісніченка, Н.Коломенського, В.Кременя, В.Крижко, Г.Клімової, В.Лугового, М.Лукашевича, С.Майбороди, В.Маслова, О.Навроцького, С.Ніколаєнка, В.Огаренка, А.Олексюка, Л.Орбан-Лембрик, Є.Павлютенкова, Л.Прокопенка, С.Подмазіна, Н.Самандаса, Л.Сіднева, О.Скідіна, М.Туленкова, П.Цегольника, О.Чебатирьової, Т.Шамової, А.Фурмана, В.Юрченка, О.Якуби та ін.

Проблемна ситуація дослідження полягає у тому, що демократизація національної системи освіти у вимірі закономірностей становлення інформаційної фази розвитку світу, взагалі, і Болонського процесу, як її складової, вимагає широкого залучення системи духовних факторів до управління навчальними закладами, у той час, як ще у недалекому минулому вона регулювалась переважно за рахунок гіперболізації ідеологічного чинника з широким використанням низки заходів технократичного та насильницького примусу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи, яка проводиться у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова (протягом 2005-2007 років) і є складовою дослідницької теми “Саморегуляція соціального організму країни” (державний реєстраційний номер 0105U000447). Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол №3 від 07 листопада 2005 року).

Об'єкт дослідження – суспільство як цілісна система, що здатна до спонтанної самоорганізації й саморегуляції.

Предмет дослідження – ціннісно-сміслова детермінація управління навчальним закладом.

Мета дослідження полягає у розробці механізму ціннісно-сміслової детермінації процесу управління навчальним закладом.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

- уточнити головний концепт дослідження – “ціннісно-сміслова детермінація управління навчальним закладом”;

- проаналізувати основні наукові підходи до вивчення проблеми управління навчальним закладом;
- обґрунтувати принципи, методи та категоріальний апарат дослідження;
- розкрити природу, сутність, зміст та механізм ціннісної детермінації управління навчальним закладом;
- відтворити природу, сутність, зміст та механізм смислової детермінації управління навчальним закладом;
- дослідити механізм ціннісно-смислової детермінації управління навчальним закладом або саморегуляцію освітньої форми;
- проаналізувати протистояння ціннісної і смислової регуляції як суперечність між педагогічними традиціями і новаторством на етапі входження України до освітнього простору Об'єднаної Європи;
- визначити напрями і шляхи оптимізації духовної детермінації управління навчальним закладом в умовах української моделі соціального розвитку.

Методологічну та теоретичну базу дослідження складають філософські положення про сутність духовної детермінації поведінки особистості і суспільства, процеси самоорганізації та управління. Тут доречним є філософський плюралізм, що тяжіє до побудови теорії позакласового, здеполітизованого та здеідеологізованого гатунку, на основі ідей діалектики, збагаченими нині ідеями синергетики.

У дослідженні має привалювати принцип багатовимірності підходів та інтегративності до вивчення проблеми ціннісно-смислової детермінації управління навчальним закладом, оскільки саме за таких умов предмет дослідження буде вивчатися з різних боків, будуть накопичуватись принципово протилежні дані, що шляхом інтегративного підходу мають узгоджуватись між собою і формувати несуперечливу картину функціонування та подальшого розвитку явища. При цьому вихід на більш високий рівень не означає “зняття” та “заперечення” того, що становить тезу й антитезу (як це відбувається за Гегелем), останні зберігаються і як явища, і як предмет філософської рефлексії в межах більш складної абстрактної моделі – механізму використання ціннісно-смислової детермінації управління навчальним закладом.

Оскільки всі соціальні системи складні й утворюють системи ще більшої складності та різноманітності, то принцип інтегративності, на нашу думку, більше прийнятний у соціально-філософському дослідженні, коли мова йде про організацію взаємодії семантичного фактору і формалізованої системи адміністративного управління, ніж принцип єдності і боротьби суперечностей, що більш плідно працює, як нам здається, у разі

дослідження внутрішнього стану монолітного явища. У роботі також широко використовуються принципи всезагального зв'язку і розвитку, методи: рух від абстрактного до конкретного, аналізу і синтезу, формалізації, ідеалізації.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що у дисертації здійснено ґрунтовне теоретичне дослідження явища ціннісно-сислової детермінації управління навчальним закладом, яке інтелектуалізує й розширює дискурс досліджень у галузі філософії освіти і педагогічної науки, зокрема:

Вперше

- у вітчизняній філософській і науковій думці розроблена цілісна концепція механізму ціннісно-сислової детермінації управління навчальним закладом, що на практиці віддзеркалює саморегуляцію соціального організму навчальної форми, забезпечує її самодостатність і самовідтворювальний характер, подані генетичні, морфологічні й функціональні характеристики цього явища; запропоновано філософське визначення ціннісно-сислової детермінації, як саморегуляційного комплексу у структурі соціального організму навчального закладу;

- у галузь філософії освіти введена ідея сислової детермінації управління навчальним закладом, встановлено її генетичний зв'язок з особистістю і зовнішнім середовищем, що є джерелом її розвитку; подана морфологічна структура сислової сфери особистості, до якої включено особистісний смисл, сислову установку, мотив, сислову диспозицію, сисловий конструкт, особистісні цінності; до механізмів її дії віднесено: замкнення життєвих відносин, індукцію смислу, ідентифікацію, інсайт, зіткнення смислів, надання смислу; вихід назовні подано як педагогічне новаторство, що має творчий характер і тому забезпечує гомеорез/ розвиток закладу освіти;

- з'ясовано, що взаємодія ціннісної і сислової регуляції у ході саморегуляційної діяльності проявляється як діалектична суперечність між педагогічними традиціями і новаторством у галузі навчально-виховної роботи; у онтологічному вимірі створює аксіологічне ядро педагогічного професіоналізму, що поза системою управління здійснює низку функцій: спонукально-стимулюючу, орієнтаційно-вибіркову, рефлексивно-регулятивну, стабілізуючу, корекційно-розвиваючу, прогностичну, адаптивну, системоутворюючу; виступає його аксіологічним потенціалом, системоутворюючою підвалиною, активним чинником формування, постійного творчого розвитку і самовдосконалення особистості педагога.

• *дістала подальший розвиток*

- ідея ціннісної детермінації управління навчальним закладом, у ході якої з'ясовано її генетичний зв'язок з корпоративною ідеологією і соціальним організмом країни,

підкреслено її об'єктивований характер; розкрита морфологічна структура у елементи педагогічної системи цінностей, серед яких знання, що складають зміст освіти, педагогічний персонал, педагогічні технології, тип організації навчально-виховного процесу; подано формування нормативної системи й органу управління навчальним закладом; внутрішнє середовище визначено джерелом і полем її функціонування та розвитку; до механізмів дії ціннісної детермінації віднесено хронотоп і педагогічні традиції; вихід назовні подано як існування педагогічних традицій, що мають консервативний вплив і тому забезпечують гомеостаз закладу освіти;

- уявлення про процес прийняття управлінського рішення як процесу-посередника між ціннісною і смисловою регуляцією у межах соціального організму навчального закладу; встановлено, що у залежності від кута зору дослідника, ціннісна і смислова детермінанти можуть набувати властивостей детермінант, регуляторів або інгредієнтів саморегуляційного комплексу; можуть по чергово бути як причиною, так і наслідком; визначено, що у соціальному організмі навчального закладу діє три види причинності: каузально-механічна, телеологічна і вільна. Нормою є ситуація, коли превалює телеологічна причинність;

- *суттєво поглиблено знання* про взаємодію ціннісної і смислової компонент у якості динамічного цілого; генетичним аналізом доведено, що ціннісно-смислова детермінація інтегрується у нову цілісність на підставі того, що ціннісна складова – є колективним об'єктивованим, а смислова – індивідуально суб'єктивованим субстратом. У єдності вони утворюють якісно новий морфологічний орган – гомеостат, що виконує функцію саморегуляції соціального організму навчального закладу і забезпечує його самодостатність і самовідтворювальний характер; ціннісна детермінація забезпечує його гомеостаз, а смислова – гомеорез, тобто розвиток зі збереженням основних параметрів соціального тіла; перша консервує педагогічну систему, а інша – рухає її уперед до більш організованого і динамічного стану;

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що засобами дедуктивного аналізу доведено, що ціннісно-смислова детермінація управління навчальним закладом має складну структуру і впливає одночасно на мислення й поведінку особистості й педагогічного персоналу, як з боку підстави, тобто внутрішніх психоемоційних і світоглядних структур, так і з боку умов – зовнішнього середовища, завдяки смисловій сфері особистості, організаційній культурі, корпоративній ідеології і системі колективних цінностей, раціонально організованій діяльності системи адміністративного управління, застосованій системі норм заохочення/покарання та стимулів. Обґрунтована відносна самостійність ціннісної і смислової детермінації/регуляції, а також механізм їх взаємодії у

структурі соціального організму навчальної форми. Сформовано нове бачення місця і ролі процесу прийняття рішень щодо вирішення педагогічних ситуацій, з яких складається будь-який навчально-виховний процес, оскільки він є процесом-посередником у взаємодії ціннісної і смислової компонент, що веде до прояву низки атрибутивних властивостей, наприклад, здатність до самоорганізації і саморегуляції на основі новоствореного морфологічного органу – гомеостату. Дослідження детермінаційного аспекту доведено до обґрунтування видів причинності, що мають місце у педагогічній діяльності.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що його висновки мають цінність для подальшого дослідження окремих складових ціннісно-смислового компоненту і як динамічного цілого засобами політології, соціології, культурології, аксіології, етики, педагогіки, можуть використовуватися державними службовцями, філософами, економістами, правознавцями, соціальними працівниками, соціологами, політологами, культурологами у практичному керівництві галуззю освіти і навчальними закладами різного типу. Воно вносить суттєві корективи у проблемне поле сучасної педагогічної освіти, формує вимоги до нової якості інтеграції наук у галузі педагогіки і освіти.

Результати дослідження можуть бути використані у процесі викладання таких дисциплін і курсів у системі вищої освіти, як “Соціальна філософія”, “Філософія освіти”, “Соціологія освіти”, “Соціологія управління”, “Соціальне управління”, “Управління навчальними закладами”, “Адміністративний менеджмент у галузі освіти”, “Моніторинг якості освіти”, а також служити імперативами у висвітленні сучасних проблем управління навчальними закладами, менеджменту освіти, самоорганізації та саморегуляції освітніх систем, системного аналізу різних складових навчально-виховного процесу, що модернізується на засадах Болонського процесу тощо.

Особистий внесок здобувача. Основні положення й результати дисертаційної роботи отримані автором самостійно. У наукових працях, написаних у співавторстві з В.П.Бехом, автору належить обґрунтування механізмів, що входять до гомеостату навчальної форми; з С.В.Голуб – застосування інформаційної системи кібернетичного моделювання для дослідження механізму формування ціннісної складової управлінських впливів на особистість; проведена смислова детермінація процесу формування наукового мислення на основі нової технології інформаційного моделювання; реалізація принципів ціннісно-смислової детермінації при розробці нового методу педагогічної діяльності.

У наукових працях, написаних у співавторстві, здобувач є повноправним членом творчого наукового колективу, права співавторів не порушено.

Апробація результатів роботи. Основні положення і висновки дослідження

обговорювалися на засіданні кафедри соціології, управління та євроінтеграції Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, на ряді науково-практичних конференцій, а саме: Міжнародному конгресі – IV Слов'янські педагогічні читання "Розвиток особистості в полікультурному освітньому просторі" (Черкаси, 2005); Міжнародній науково-методичній конференції „Сучасні технології підготовки фахівців в умовах подальшого розвитку вищої освіти України” (Харків, 2005); науково-практичній конференції „Конструювання навчального процесу на основі ТРВЗ – педагогіки (Запоріжжя, 2005); Міжнародній науково-технічній і методичній конференції „Актуальні проблеми математики, механіки і комп'ютерних технологій” (Хмельницький, 2005); Міжнародній науково-теоретичній конференції “Трансформація політичних систем на постсоціалістичному просторі” (Київ, 2006); Других Міжнародних Драгоманівських читаннях (Київ, 2006); Всеукраїнській науково-методичній конференції "Безперервна освіта в Україні: реалії та перспективи" (Івано-Франківськ, 2006); Всеукраїнській науково-практичній конференції „Сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій в науці, освіті та економіці” (Луганськ, 2006).

Публікації. Основні висновки дисертації викладено у 8 наукових публікаціях, 5 з яких містяться у фахових виданнях ВАК України.

Структура і обсяг роботи. Внутрішня логіка концепції дисертації зумовила послідовність подання матеріалу. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури (285 позицій). Обрана послідовність подання матеріалу зумовлена внутрішньою логікою концепції дисертації. Обсяг роботи – 220 сторінок, основна частина дисертації – 199 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У “**Вступі**” обґрунтована актуальність теми, розкритий стан наукової розробки проблеми ціннісно-сміслової детермінації управління навчальним закладом, визначені теоретико-методологічні основи роботи, сформульовані проблемна ситуація, головна гіпотеза, мета і завдання дослідження.

У **першому розділі “ІСТОРИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЦІННІСНО-СМІСЛОВОЇ ДЕТЕРМІНАЦІЇ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ”** – аналізується головне поняття дослідження – “ціннісно-сміслова детермінація управління навчальним закладом”, висвітлюються наукові підходи до його вивчення, подається авторська парадигма пошукової роботи.

Обґрунтовується проблемне поле теоретичного пошуку й головне поняття роботи. Під

складовою “управління навчальним закладом” автор розглядає упорядкування поведінкою певної організаційної одиниці, що є базовою конструкцією в освіті. Вона пронизує в ній усе: від середньої загальної освіти до вищої професійної. “Навчальний заклад”, автор розглядає як частку самовідтворювального соціуму, що природно пов’язаний із загальним ціннісно-смысловим полем суспільства й світової спільноти. Він має певну структуру, набір соціальних статусів і ролей, поділений на керуючу й керовану частини. Як цілісність, він повинен мати природний механізм саморегуляції і тому здатний до цілераціонального управління, за допомогою ціннісно-смыслового інгредієнта соціального світу.

Термін “управління” вживається, як родове, а “менеджмент”, як видове поняття. Смысл терміну “детермінація” (від лат. *determino* – визначаю) вживається як принцип, у якому всі явища не випадкові, а мають певну причину. На цій підставі формулюється завдання встановити наявність закономірного взаємозв’язку та взаємообумовленості між ціннісно-смыисловою причинністю і процесом управління навчальним закладом. Словосполучення “ціннісно-смыслова” детермінація розглядається як складний процес, у якому поєднується сталість соціальної системи, яку вона має за рахунок цінностей, і динаміку, здатність до інноваційного розвитку, що надає закладу освіти інша складова – смыслова, завдяки смыслогенезу та породженню власних смыслів учасниками навчально-виховного процесу у рівній мірі як з боку менеджерів, так і з боку викладачів і тих, хто навчається. Ставиться завдання обґрунтувати концепцію механізму дії ціннісно-смыислової детермінації.

Розкрито механізм вивчення ціннісно-смыислової детермінації. Як засіб дослідження автором обираються перевірені принципи, методи наукового пошуку і уточнює категоріальний апарат. Керуючись діалектичним методом, разом із тим автор звертається до синергетики, що дозволяє збільшити пояснювальний потенціал обох цих парадигм. Спираючись на принципи онтологічної і функціональної єдності, загального розвитку, єдності теорії і практики, цілісності, всебічності, об’єктивності збагачені принципами індетермінізму, непередбачуваності, нетелеологічності, мультикаузальності, незворотності, варіативності та інші, у роботі встановлено специфіку процесу детермінації за допомогою синергетики, а саме: принципів буття (гомеостатичність та ієрархічність) та принципів становлення (нелінійність, нестійкість, незамкненість, динамічна ієрархічність, спостережливість). Крім того, у дослідженні залучаються методи генетичного, морфологічного і функціонального, системного, історичного, праксіологічного аналізу, а також воно збагачується аксіоматичним методом, методами аналізу і синтезу, формалізації, моделювання, порівняння, редукціонізму та ін. Гносеологічні принципи знаходять своє цілісне вираження в методі сходження від абстрактного до конкретного, що є основою

методологічного каркасу дослідження механізму ціннісно-сміслової детермінації процесу управління навчальним закладом.

Для вирішення завдань автор формує чотири групи понять: першу – для генетичного аналізу явища ціннісно-сміслової детермінації; другу – для з'ясування морфологічного аспекту ціннісно-сміслового субстрату у структурі соціального організму навчального закладу; третю – для аналізу процесу функціонування ціннісно-сміслового субстрату як функціонального органу соціального тіла навчального закладу; четверту – для пояснення механізму функціонування та розвитку ціннісно-сміслової саморегуляції, як цілісної підсистеми.

У другому розділі “ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКСІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЦІННІСНО-СМІСЛОВОЇ ДЕТЕРМІНАЦІЇ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ” висвітлює морфогенетичні процеси і функціональні можливості ціннісно-сміслової детермінації, як особливого виду причинності і регуляції, її метаморфози і розвиток до саморегуляційного комплексу.

Подається об'єктивований ціннісний субстрат, як самостійне явище; уточнює сенс педагогічних цінностей, що утворюють культурологічне ядро навчальних закладів і обґрунтовує їх системний характер. В освітньому просторі закладу співіснують “цінності–цілі” і “цінності–засоби”. При цьому корпоративною цінністю-метою є конкурентоспроможний випускник, а усі інші – цінності-засоби. Породження системи цінностей педагогічного закладу відбувається завдяки механізму дії корпоративної ідеології. Система цінностей має чотири провідні елементи: знання, що складають зміст освіти; персонал навчального закладу; педагогічні технології навчання і виховання; тип організації навчально-виховного процесу, на якому виростає система корпоративного управління. Це відповідає структурі суспільства. Для запропонованої моделі соціального організму навчального закладу визначені її атрибутивні характеристики: семантична природа; морфологічна самостійність, самовідтворювальний (аутопоезисний) характер, культурологічна форма існування, функціональна багатогранність, імперативний характер дії та ін.

Специфіка впливу цінностей на персонал полягає в тому, що вони не проявляють чітко виражених ознак активності, оскільки свідомість людини сама себе збуджує. Якісний стрибок тут можливий лише за рахунок колективного мислення, яке, на відміну від мислення людини, вже втрачає риси негентропійності. Головна функція ціннісної детермінації полягає у забезпеченні взаємодії людини і педагогічного колективу. Дія механізму суб'єктивації базується на безсвідомих процесах, які відбуваються у психіці людини, де інформація, що надходить з середовища закладу, зазнає їх постійного впливу і

виходить у вигляді чисельних спонтанних уявлень. В їх основі лежить ціннісна свідомість, що суб'єктивована у свідомості педагога і об'єктивована у соціальному інтелекті педагогічного колективу. У роботі визначено її вплив на особистість і на систему управління закладом. Взаємодія особистості з іншими учасниками педагогічного процесу забезпечується двома виконавчими механізмами: перший з них ґрунтується на поділу педагогічної праці, а другий – діє на основі закономірностей міжособистісного спілкування завдяки: хронотопу у структурі особистості і *habitus*/традиції з боку навчального закладу. У дослідженні доведено, що цінності (культурологічне ядро) у структурі соціальної системи створюють продукт – сукупність моральних і правових норм, носієм та оберегом яких є орган управління закладом. Це співпадає з відомою низкою переходів: потреби – інтереси – цінності – норми – мотиви – стимули – дія. Кінцевим продуктом ціннісної регуляції є забезпечення гомеостазу навчального закладу.

Подається суб'єктивований субстрат, як смислопородження і відтворює залежність поведінки суб'єкта і об'єкта від власнопороджених смислів.

Роль активності самого суб'єкту у породженні смислів особливо підкреслюють В.Франкл, М.Чиксентмихалі, С.Мадді, Дж.Бьюдженталь, Дж.Келлі, Л.Томас, Ш.Харрі-Аугстайн, Дж.Шоттер. Соціокультурну детермінацію смислів відмічають К.Г.Юнг, М.Чиксентмихалі, Ф.Фенікс, Р.Мей, Я.Смедслунд, Л.Томас, Ш.Харрі-Аугстайн, Р.Харре, при цьому особливу роль навчання і самонавчання у породженні смислів відзначають Ф.Фенікс, Л.Томас, Ш.Харрі-Аугстайн, а також Дж.Шоттер; К.Левін звертає увагу на вплив інших людей на породження смислів (валентностей) у вигляді наказу, заборони або прикладу.

Погляди різних авторів на характер впливу на свідомість і діяльність відзначається меншою опрацьованістю й меншим різноманіттям. На факт того, що поведінка визначається смислами ситуацій, предметів і явищ, вказують А.Адлер, В.Франкл, С.Мадді, К.Левін, Е.Толмен, Ж.Нюттен, Н.Ендлер, Д.Магнуссон, Я.Смедслунд, Л.Томас, Ш.Харрі-Аугстайн, Р.Харре, при цьому В.Франкл і С.Мадді підкреслюють, що без смислу неможлива ніяка активність взагалі; відсутність смислу приводить до захворювання. Вплив смислу на протікання пізнавальних процесів відмічають А.Адлер, К.Левін, Ю.Джендлін. А.Адлер, В.Франкл, і Дж.Шоттер пов'язують зі смислами здібність людини до самодетермінації. Автором встановлено, що смислова детермінанта інтегрує особистість у суспільство і не залежить від стану педагогічного закладу. Таким чином, у дослідженні знайдено технологічний зв'язок освітнього простору навчального закладу, людини і суспільства; визначено, що вона має безпосереднє відношення до управління навчальним закладом; встановлено, що джерелом і носієм її є персонал педагогічного закладу;

визначено, що механізм її дії “схвалено” принципом зовнішнього доповнення, що створює так званий позитивний зворотній зв'язок у системах саморегуляції і тому виводить педагогічну систему на якісно новий рівень розвитку і функціонування; доведено, що керівники і підлеглі, оскільки вони мають різні соціальні ролі в організації, по-різному використовують у освітньому просторі навчального закладу смисловий продукт власного виробництва. Поряд з цим у роботі автором формалізовані психологічні механізми породження смислу: замкнення життєвих відносин, індукцію смислу, ідентифікація, інсайт, зіткнення смислів, надання смислу.

Продуктом смислопородження є смислова сфера особистості, що складається з низки смислоутворюючих структур, які утворюють специфічні зв'язки і мають свій механізм функціонування. Автор погоджується з виділенням Д.Леонтьєвим провідних структур, а саме: особистісний смисл, смислова установка, мотив, смислова диспозиція, смисловий конструкт, особистісні цінності. Функціональний аналіз довів, що цей вид детермінації проявляється у поведінці людини як смислова регуляція.

Таким чином, особистість, як регуляторна система, конституюється функціями виокремлення суб'єктом себе з навколишнього світу, виокремлення, презентації й структуривання ним своїх відносин зі світом й підкорення своєї життєдіяльності сталій структурі цих відносин, на противагу мінливим імпульсам і зовнішнім стимулам. Це загальна функція смислової сфери особистості. Саме вона утримує суб'єктивоване смислове поле, що відіграє у внутрішньому вимірі процес детермінації поведінки особистості. Цю динамічну смислову сферу автор розглядає як принцип організації і одиницю аналізу смислової сфери особистості. У залежності від соціального статусу людина по-різному проявляє себе: підлеглі обмежуються формуванням системи внутрішньоособистісного захисту, а керівники, модернізують корпоративну ідеологію. Автор проводить межу між корпоративною ідеологією і цінностями. Отже, смислова регуляція, на відміну від ціннісної, забезпечує гомеорез, тобто сталий розвиток педагогічного закладу, оскільки формується набір змістовно нових концептів, що детермінують соціальні зміни. Так формуються умови для педагогічної творчості.

Окреслено взаємодію смислової і ціннісної детермінації управління навчальним закладом як цілісної соціальної системи – гомеостату, що має власну морфологічну і динамічну характеристики та її нові системні властивості, головна з яких є здатність до саморегуляції. Для пояснення механізму взаємодії автор обґрунтовує процес прийняття управлінських рішень, що концентрується на вирішенні педагогічних ситуацій з яких складається будь-який навчально-виховний процес, тобто, як процес-посередник або медіатор.

Ціннісна і смислова регуляція утворюють єдність, у якій провідну роль відіграє смислова компонента, оскільки вона піднімає систему на вищий рівень. Таким чином, ціннісно-смислова детермінація у вимірі динамічного аналізу смислової сфери особистості і смислової регуляції діяльності, має три роди смислових процесів: смислоутворення – розширення смислових систем на нові об'єкти і породження нових похідних смислових структур; смислоусвідомлення – відновлення контекстів і смислових зв'язків, що дозволяють вирішити задачу на смисл об'єкту, явища і дії; смислосбудівництво – змістовна перебудова життєвих відносин і смислових структур у яких вони відбиваються.

Їх взаємодія матеріалізується у спеціальному органі – гомеостаті, що націлений на реалізацію смислу кінцевої мети – підготовку конкурентоспроможного випускника – відбувається розвиток смислу управлінської ситуації. “Конкретизацію смислу мети” у цій системі відтворює керівництво навчального закладу, а “формування смислів педагогічних ситуацій” – підлеглі. Так розподіляються провідні функції смислової і ціннісної регуляції.

Ціннісна і смислова регуляція у взаємодії, тобто тоді коли вони виконують один до одного функцію зворотного зв'язку, роблять соціальний організм навчального закладу саморегульованою системою. Негативний зворотний зв'язок стабілізує роботу педагогічної системи, а позитивний – призводить до структурних змін. Практичні кроки з цього полягають у тому, що у процесах управління навчальним закладом треба особливу увагу приділяти виявленню відхилень параметрів усталеного навчально-виховного процесу від норми, надаючи простір флуктуаціям ініціативи і новаторству, розширюючи горизонти плюралізму думок, з тим, щоб забезпечити широту вибору для виявлення найкращого варіанту прийняття рішень.

Ця нова якість у науковій літературі має назву аутопоезису. Соціальний організм навчального закладу, як цілісність, починає пульсувати. Його пульсацію можна аналізувати на глибинному рівні як випереджальну активність ціннісної або смислової регуляції, а можна розглядати як боротьбу суперечностей: протистояння педагогічних традицій і новаторства. Далі автор подає тезу про те, що ціннісна і смислова детермінації по відношенню одна до одної виконують, у залежності від семантичного фільтру, роль то причини, то наслідків.

Ціннісно-смисловий конструкт обумовлює використання як мінімум двох видів причинності, а саме: телеологічну й каузально-механічну. Яка з них буде домінувати у конкретному випадку залежить від того, яку орієнтацію має персонал навчального закладу. Якщо домінує смислова детермінація, то ми маємо справу з телеологічною причинністю. Сьогодні вітчизняні науковці-освітяни виступають за реалізацію принципу “нової телеології” І. Пригожина.

У каузально-орієнтованих людей смислова регуляція буде займати похідне положення, що буде супроводжуватись полізалежністю від обставин, фіксації уваги на минулому і сьогоденні, реактивності поведінки, іноді агресивності. Педагогічним колективам не притаманна причинність цього типу, оскільки це високо свідомі й віддані справі фахівці. Остеронь залишається вільна причинність, оскільки навчально-виховний процес є жорстко регламентованою системою. Цей вид причинності слід прививати випускнику навчального закладу, оскільки він притаманний тим особистостям, що схильні до новаторства і плідного творчого пошуку у царині своїх професійних інтересів. Причинність, що діє у межах освітянської сфери – це поле майбутніх досліджень у галузі філософії освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні на основі системного аналізу ціннісно-смислової детермінації управління навчальним закладом автор довів, що це явище є латентним, і досягнути його одним дослідженням складно.

Однак проведена робота дає підстави зробити такі висноки:

1. У дослідженні обґрунтовано концепцію ціннісно-смислової детермінації управління навчальним закладом, а явище подано як саморегуляційний орган у структурі соціального організму закладу освіти. Автор визначає ціннісно-смислову детермінацію управління навчальним закладом як органічну систему суб'єктивованих у структурі особистості і об'єктивованих у колективному інтелекті педагогічного персоналу соціально-психологічних механізмів. Вони забезпечують йому гомеостаз для виконання головної виробничої функції – підготовки конкурентоспроможного випускника, з одного боку, а з іншого, – ”вписує” навчальний заклад і його продукт у суспільні відносини, шляхом корекції керівниками корпоративної ідеології і модернізації кожним учасником навчально-виховного процесу власної поведінки під час прийняття і виконання управлінських рішень. Це викликає ефект гомеорезу, тобто сталого розвитку, а їх взаємодія робить соціальний організм закладу освіти самодостатнім і аутопоезисним.

2. У роботі наведені генетичні, морфологічні і функціональні характеристики ціннісно-смислової детермінації управління навчальним закладом. Встановлено їх загальні, специфічні й індивідуальні атрибутивні властивості, обґрунтовано не тільки індивідуальний шлях породження, але й встановлена причина “прикутості” ціннісного компоненту – до внутрішнього, а смислового – до зовнішнього середовища. Подано їх структуру й ідентифіковано їх елементну базу. До ціннісної детермінанти віднесено: знання, що складають зміст освіти, персонал навчального закладу, педагогічні технології

навчання і виховання, тип організації навчально-виховного процесу, на якому зростає система корпоративного управління, а до смислової: особистісний смисл, смислова установка, мотив, смислова диспозиція, смисловий конструкт, особистісні цінності. Визначено, що носіями елементів ціннісної детермінації є педагогічний колектив, а смислової – особистість.

3. За допомогою функціонального аналізу доведено, що ціннісна компонента визначає поведінку педагогічного персоналу і породжує нормативну систему, що матеріалізується у орган адміністративного управління закладом освіти. Смислова компонента назовні виходить як мотив діяльності людини, що переслідує свої інтереси і задовольняє власні потреби. До механізмів дії ціннісної детермінації автор відносить хронотоп і педагогічні традиції, а до смислової – замкнення життєвих відносин, індукцію смислу, ідентифікацію, інсайт, зіткнення смислів, надання смислу.

Ціннісна детермінація забезпечує гомеостаз, а смислова – гомеорез освітнього закладу; перша консервує педагогічну систему, а інша – рухає її вперед до більш організованого і динамічного стану. Ціннісна детермінація виходить назовні педагогічними традиціями, а смислова – новаторством і творчістю.

4. Кульмінацією дослідної роботи стало дослідження їх взаємодії у якості цілісності, що має свою морфологічну структуру – гомеостат, що надає соціальному організму закладу освіти якісно нові функціональні властивості: самоорганізацію і саморегуляцію. Взаємодія ціннісного і смислового компонентів відбувається завдяки процесу-посереднику – прийняття управлінських рішень щодо вирішення педагогічних ситуацій, з яких складається будь-яка навчально-виховна робота. У залежності від кута зору дослідника ціннісна і смислова детермінанти можуть набувати якості регуляторів, причини або наслідку, зворотного зв'язку. Доведено, що тут діє три види причинності: каузально-механічна, телеологічна і вільна. Нормою є коли привалює телеологічна причинність. Практиологічним аналізом встановлено, що їх взаємодія у ході повсякденної діяльності назовні виступає як суперечність між педагогічними традиціями і новаторством, якими завжди рясніє сфера освіти будь-якої країни.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКЛАДЕНІ У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ АВТОРА:

1. Семененко Л.М. Генезис та сутність вимог до модернізації сучасної національної системи освіти // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: Зб. наук. пр. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – Випуск

5 (18). – С.156-168.

2. Семененко Л.М. Ціннісна детермінація управління навчальним закладом // Нова парадигма: Журнал наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. – Випуск 57. – С.3- 13.

3. Семененко Л.М. Смысловая детермінація управління навчальним закладом // Нова парадигма: Журнал наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. – Випуск 58. – С.72-79.

4. Бех В.П., Семененко Л.М. Механізм ціннісно-смыслової детермінації управління навчальним закладом // Практична філософія, 2006. - №4 (22). – С.22-28 (обґрунтування функції механізмів, що входять до гомеостату).

5. Бех В.П., Семененко Л.М. Гомеостат як орган саморегуляції життєдіяльності навчального закладу Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: Зб. наук. пр. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – Випуск 11 (21). – С.96-101. (автором обґрунтовано функції механізмів, що входять до гомеостату).

6. Голуб С.В., Семененко Л.М. Використання інструментарію інформаційного моделювання для формування творчої особистості // Вісник Черкаського університету. – Черкаси: Вид-во ЧНУ, 2005. – № 75. – С. 43-45 (автором обґрунтовано застосування інформаційної системи кібернетичного моделювання для дослідження механізму формування ціннісної складової управлінських впливів на особистість).

7.) Семененко Л.М., Голуб С.В. Інформаційне моделювання як основа дидактичної системи підготовки юних науковців. Проблеми загальної та педагогічної психології. Зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – К., 2005. – Т. VII. – Випуск 7. – С. 96 –100. (автором проведена смыслова детермінація процесу формування наукового мислення на основі нової технології інформаційного моделювання;)

8. Голуб С.В., Семененко Л.М. Застосування евристичних систем спостереження як інструменту педагогіки моделювання // Весник Харьковського національного автомобільно–дорожного університету: Сб. науч. тр. – Харьков: ХНАДУ.– 2005. – Выпуск 31.– С. 10-12. (автором обґрунтована реалізація принципів ціннісно-смыслової детермінації при розробці нового методу педагогічної діяльності).

АНОТАЦІЯ

Семененко Л.М. Ціннісно-сміслова детермінація управління навчальним закладом. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 2007.

Дисертація присвячена системному аналізу ціннісно-смісловій детермінації управління навчальним закладом. У роботі обґрунтовується необхідність вивчення специфіки цього виду регуляції, послідовно розглядаються генетичні, морфологічні і функціональні аспекти ціннісної і смислової детермінації, аналізується їх органічна взаємодія, що веде до набуття соціальним організмом навчальної форми якісно нових атрибутивних властивостей: самоорганізації і саморегуляції. З'ясовується, що вони “сходяться” у процесі прийняття управлінських рішень. У залежності від кута зору дослідника ціннісна і смислова компоненти, набувають рис детермінанти або регуляції, обумовлюють види причинності або зворотного зв'язку. Кінцевими продуктами є, відповідно, гомеостаз, гомеорез та аутопоезис навчальної форми. Назовні протистояння цих детермінант виходить як суперечність між педагогічними традиціями і новаторством. З цих позицій аналізується вітчизняна педагогічна практика і вносяться пропозиції щодо оптимізації управління закладами освіти.

Ключові слова: ціннісна детермінація, смислова детермінація, ціннісно-сміслова регуляція, саморегуляція закладу освіти, механізм ціннісно-смісловій детермінації, соціальний організм.

АННОТАЦІЯ

Семененко Л.Н. Ценностно-смысловая детерминация управления учебным заведением. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования. Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова, Киев, 2007.

Диссертация посвящается системному изучению явления ценностно-смысловой детерминации управления учебным заведением. Актуальность темы обосновывается спонтанным обновлением ценностно-смыслового пространства Украины и ее желанием вступить в члены Объединённой Европы. Анализ вскрыл латентный характер данного явления. Автор предложил оригинальную концепцию ценностно-смысловой детерминации

управления учебным заведением, представив её как саморегуляционный (саморегулирующийся) орган в структуре социального организма учебного заведения. Детально проанализированы ценностная и смысловая детерминанты, которые пребывают, соответственно, в объективированной и субъективированной формах. Как подсистемы целого они закономерно вступают во взаимодействие между собой.

Генетический анализ показал индивидуальность ценностной и смысловой детерминаций, их “привязанность”, соответственно, к внутренней среде учебного заведения и обществу. При этом ценностная подструктура есть продуктом коллективной объективации, а смысловая – индивидуальной субъективации общественных отношений. Морфологический анализ раскрыл их структуру и элементную базу. В ценностную компоненту автор включает: знания, составляющие содержание образования, персонал учебного заведения, педагогические технологии и тип организации учебно-воспитательной работы, который формирует орган управления учебным заведением, а в смысловую: личностный смысл, смысловая установка, мотив, смысловая диспозиция, смысловой конструкт, личностные ценности, что подаётся как смысловая сфера личности. Определено, что носителями первых есть педагогический коллектив, а вторых – конкретная личность.

Функциональный анализ раскрыл специфические роли, которые выполняют ценностная и смысловая детерминации в социальном целом, установлено, что ценностная компонента не только обуславливает поведение субъекта, но и формирует нормативную систему, которая материализуется в орган управления учебным заведением. Смысловой компонент, в свою очередь, модернизирует смысловое ядро личности. К механизмам действия ценностной детерминации отнесены хронотоп и педагогические традиции, а смысловой – замыкание жизненных отношений, индукция смысла, идентификация, инсайт, столкновение смыслов, полагание смысла. Под её давлением руководители модернизируют корпоративную идеологию и технологию управления, а подчиненные – защищают себя от излишнего расходования жизненной энергии. Результатом действия первой есть гомеостаз, а второй – гомеорез социальной системы. Обосновано, что данное противостояние проявляется в “борьбе” педагогических традиций и новаторства.

Доказано, что в ходе совместного функционирования ценностная и смысловая детерминанты порождают новую функциональную структуру – гомеостат. При этом у социальной системы появляются новые качества: самоорганизация и саморегуляция. Выявлено, что их взаимодействие опосредует процесс принятия управленческих решений, который рассматривается как посредник/медиатор. В зависимости от семантического фильтра ценностная и смысловая детерминанты могут приобретать свойства

специфических регуляторов, поочередно рассматриваться как причина или следствие, положительная или отрицательная обратная связь.

Обосновано, что в структуре социального организма учебной формы действует три вида причинности: каузально-механическая, телеологическая и вольная. Нормой признано превалирование в учебном заведении телеологической причинности. Совместное функционирование двух видов детерминант порождает системный эффект: социальный организм учебного заведения становится самодостаточным и самовоспроизводящимся. На основе анализа украинской и мировой педагогической практики проанализировано противостояние педагогических традиций и новаторства, спрогнозированы возможные конфликты при вступлении Украины в образовательное пространство Объединенной Европы.

Ключевые слова: ценностная детерминация, смысловая детерминация, ценностно-смысловая регуляция, саморегуляция учебного заведения, механизм ценностно-смысловой детерминации, социальный организм.

SUMMARY

Semenenko L.M. Sense and value determination of educational establishment management. – Manuscript.

Dissertation for achieving scientific degree of Candidate of philosophical sciences. Speciality 09.0.10. – philosophy of education. National Pedagogical University named after M.P.Dragomanov, Kyiv, 2007.

The dissertation is devoted to system analysis of sense and value determination of educational establishment management. Grounds are given to necessity of studying of specific of such kind of regulation because of sharp changes in sense and value basis of our life and strong desire of Ukraine to enter educational space of United Europe. Genetic, morphological and functional aspects of sense and value determination are consistently viewed; their organic interaction that leads to new features of forms of studying (self-organization and self-regulation) is analyzed. They interact in the process of decision-making. Depending on point of view of researcher these value and sense components achieve features of determinants or regulatives, they are kinds of cause and effect.

From outside the opposition of this determinants looks like opposition between pedagogical traditions and innovations. Ukrainian pedagogical practice is analyzed from these positions. Proposals as for optimisation of educational management are made in the dissertation

Key words: value determination, sense determination, sense and value regulation,

self-regulation of educational establishment, mechanism of sense and value determination, social organism